

Dokument nr. 8:13.

(1998-99)

Forslag fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen og Jan Simonsen om lov om endring i lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven).

Til Odelstinget.

Det foreslås et nytt annet ledd i straffeprosesslovens § 193 slik at det blir enklere for politiet å foreta ransaker for å undersøke om mistenkte personer er i ulovlig besittelse av stikkvåpen eller skytevåpen. Det foreslåtte tillegg har følgende ordlyd: «På offentlig sted kan det foretas ransaking av personer når det er (rimelig) grunn til å undersøke om vedkommende er i besittelse av våpen.»

Begrunnelse

Fra første halvår 1997 til første halvår 1998 økte antall anmeldte legemsbeskadigelser med kniv med 15,4 pst., fra 136 til 157. Antall anmeldte legemsbeskadigelse med skytevåpen økte fra 9 til 15, anmeldte trusler med kniv økte med 18,1 pst. fra 265 til 313, og anmeldte trusler med skytevåpen økte med 36,1 pst. fra 157 til 215. Dette statistiske materialet underbygget det generelle inntrykket som vi får fra media som nesten daglig kan fortelle om alvorlige episoder, inkludert drap, foretatt med kniv eller skytevåpen.

I enkelte ungdomsmiljøer i Oslo er det vanlig at skoleungdom helt ned i alder under den kriminelle lavalder daglig går med kniv eller skytevåpen på seg når de er på byen, til tross for forbudene mot å bære kniv eller skytevåpen på offentlig sted i straffelovens § 352a og våpenlovens § 27b. Når ustabil ungdom bærer våpen skal det ofte lite til før disse blir brukt. Dersom antall personer som bærer på seg stikkvåpen eller skytevåpen blir redusert vil også risikoen for alvorlige episoder der våpen blir brukt bli redusert.

I dag kan politiet bare foreta ransaking for å kontrollere at bæreforbudet mot våpen overholdes dersom det er mer sannsynlig at den mistenkte har våpen eller kniv på seg enn at han eller hun ikke har det, og først må jourhavende politiembetsmann forespørres. Polititjenestemenn kan også foreta ransaking uten tillatelse fra påtalemyndigheten når det er sterk mistanke om en handling som kan medføre straff i mer enn 6 måneder. Denne muligheten kan bare brukes i forbindelse med mistanke om ulovlig besittelse av sky-

tevåpen, fordi straffen for å bryte knivforbudet er for lav, og det kreves en betydelig sannsynlighetsovervekt for at det er begått en straffbar handling. I brev fra statsråd Aud-Inger Aure til Riksadvokaten blir det sågar presisert at det ikke er nok at vedkommende har tilknytning til et kriminelt miljø.

Det forslaget som legges frem er identisk med Riksadvokatens forslag i brev til justisminister Aud-Inger Aure 1. juli 1998. Det foreslås et nytt annet ledd i straffeprosesslovens § 193, med følgende ordlyd: «På offentlig sted kan det foretas ransaking av person når det er (rimelig) grunn til å undersøke om vedkommende er i besittelse av våpen.» En slik bestemmelse vil senke kravet til mistankens styrke, men det vil fortsatt kreves konstaterbare og etterprøvbare opplysninger som tyder på at vedkommende bærer våpen. En slik ransaking vil kunne gjennomføres av polititjenestemann uten forutgående beslutning av påtalemyndigheten, - noe som Riksadvokaten mener er en forutsetning for nødvendig effektivitet, men polititjenestemannen vil altså ikke kunne stanse tilfeldige personer på gaten for å foreta stikkprøvekontroll.

I brevet fra Riksadvokaten pekes det også på muligheten av å utvide visitasjonsadgangen som er hjemlet i politiloven.

I svarbrevet fra justisminister Aud-Inger Aure til Riksadvokaten 29. juli 1998 konkluderer justisministeren med at det er relativt stor fare for at Riksadvokatens forslag, som taes opp i dette dokumentet, er i strid med artikkel 8 i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.

Det er en meget tvilsom påstand - noe som også påpekes i Riksadvokatens svarbrev.

Artikkel 8 i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen har følgende ordlyd: «Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.»

I artikkelens pkt. 2 listes det imidlertid opp en rekke unntak: «There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except

such as is in accordance with the law and if necessary in a democratic society in the interests of national security, *public safety*, or the economic well-being of the country, *for the prevention of disorder or crime*, for the protection of health or morals, or for the protection of the right and freedoms of others.»

Artikkel 8 i menneskerettighetskonvensjonen har vært benyttet i forhold til spørsmål som gjelder rettigheter for homoseksuelle, telefontapping, datainn-samling, respekt for familieliv, og respekt for hjem og korrespondanse. Den er til nå ikke blitt benyttet i forbindelse med spørsmål om ransaking på offentlig sted for å bekjempe og forebygge kriminalitet. Norsk lov inneholder da også allerede i dag en rekke inn-grep mot privatpersoner i form av visitering, som er minst like ubehagelige i forhold til privatlivets fred som den foreslåtte ransaking bygget på mistanke om ulovlig kniv- eller våpenbesittelse. Det bør være nok å nevne at våpenloven gir politiet adgang til å kontrollere oppbevaring av lovlige våpen i folks private hjem uten at det foreligger noen mistanke om lov-brudd, at vegtrafikkloven gir politiet anledning til å foreta alkoholtester av personer som ikke er mis-tenkt for å kjøre ulovlig, at tolloven gir tollbetjenter anledning til å kroppsvisitere folk etter stikkprøve-metoden, og at luftfartsloven gir anledning til å kon-trollere alle personer «som befinner seg på landings-plassen.». Det virker derfor søkt av justisministeren å avvise Riksadvokatens forslag med bakgrunn i en tilfeldig, og sannsynligvis feilaktig, gjetning om at den foreslåtte ransakingstillatelsen er i strid med den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Det er all grunn til å være enig med Riksadvokaten som på-peker at «ikke enhver abstrakt fare for krenkelse bør føre til at ellers velbegrunnet og hensiktsmessige til-tak avvises.»

Justisministeren viser videre til artikkel 8(2) i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen inneholder et krav om at inngrepet må være nødven-dig i et demokratisk samfunn, og tolker dette slik at inngrepet må skyldes et presserende samfunnsmessig behov og være proporsjonalt i forhold til behovet, noe hun mener er tvilsomt når det gjelder Riksadvoka-tens forslag. Det må sies å være et forbausende res-onnement. Det kan ikke være noen tvil om at den

økende voldskriminaliteten som blir utøvet ved hjelp av kniv eller skytevåpen er så alvorlig at det er et presserende samfunnsmessig behov å få gjort noe med. Dessuten kan det neppe være tvil om at det fak-tum at enkelte personer som mistenkes for å ha våpen ulovlig blir kontrollert av politiet er et bagatellmessig inngrep selv for de personene som viser seg å være uskyldige, sett i forhold til nytteverdien av forslaget. At en norsk justisminister mener det motsatte tyder på manglende forståelse for kriminalitetsproblemet i vårt samfunn.

Det er grunn til å merke seg at Riksadvokaten me-ner at det vil representere en betydelig forbedring og effektivisering dersom politiet i større grad får hjem-mel til å kontrollere om personer som oppholder seg på offentlig sted bærer med seg stikkvåpen eller sky-tevåpen, og at han presiserer at forslag om dette bør vurderes så raskt som mulig.

Forslag

Forslagsstillerne vil på denne bakgrunn fremme følgende

f o r s l a g :

Vedtak til lov

om endring i lov av 22. mai 1981 nr. 25 om
rettergangsmåten i straffesaker
(Straffeprosessloven).

I.

I lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) gjøres følgende endring:

§ 193, nytt annet ledd skal lyde:

På offentlig sted kan det foretas ransaking av per-son når det er (rimelig) grunn til å undersøke om vedkommende er i besittelse av våpen.

II.

Denne lov trer i kraft straks.

20. november 1998.